

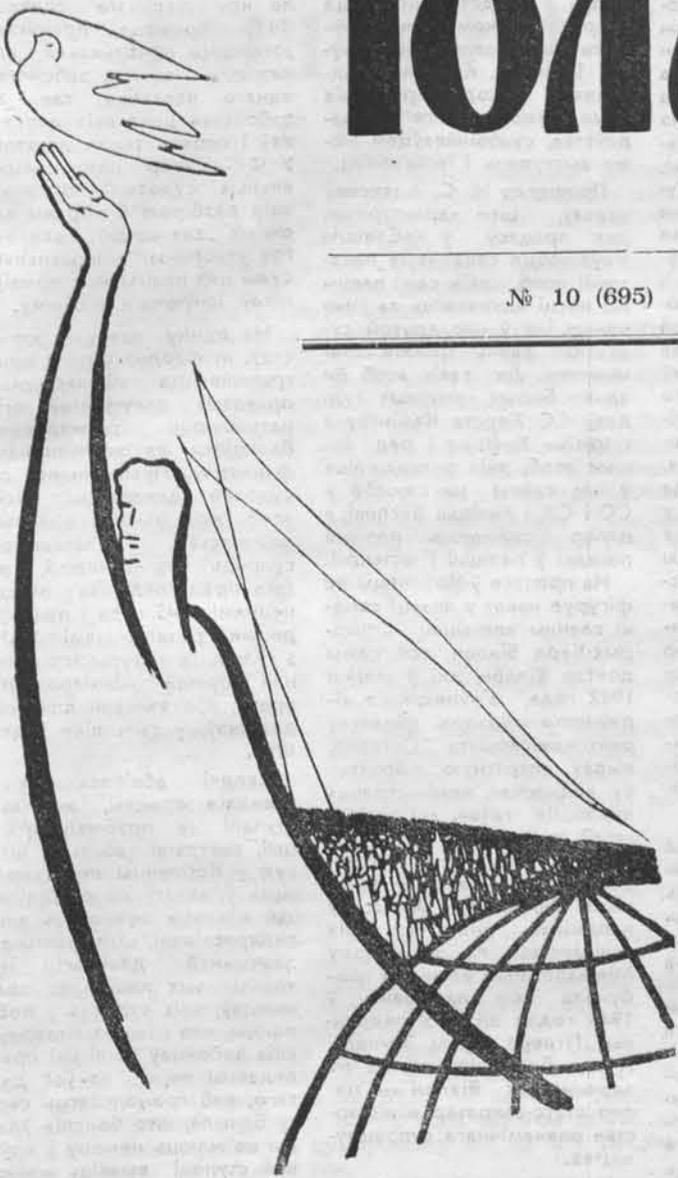
Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАЙ СЕКЦЫІ КАМІТЭТА ЗА ВЯРТАННЕ НА РАДЗІМУ
І РАЗВІЦЦЕ КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЕЙ З СУАЧЫННІКАМІ

№ 10 (695)

Люты 1963 г.

Год выдання 9-ы

Бухенвальдскі набат

Слова А. СОБОЛЕВА

Музыка В. МУРАДЕЛІ

Люди мира, на минуту встаньте!
Слушайте, слушайте: гудит со всех сторон —
Это раздаётся в Бухенвальде
Колокольный звон, колокольный звон.
Это возродилась и окрепла
В медном гуле праведная кровь.
Это жертвы ожили из пепла
И восстали вновь, и росли вновь.

И восстали,
И восстали, } 2 раза
И восстали вновь!

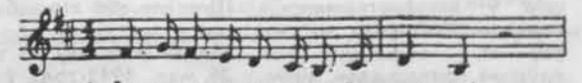
Сотни тысяч заживо сожженных
Строятся, строятся в шеренги, к ряду ряд.
Интернациональные колонны
С нами говорят, с нами говорят,
Слышите громовые раскаты?
Это не гроза, не ураган.

Это, вихрем атомным объятый,
Стонет океан, Тихий океан.

Это стонет,
Это стонет, } 2 раза
Тихий океан.

Люди мира, на минуту встаньте!
Слушайте, слушайте: гудит со всех сторон —
Это раздаётся в Бухенвальде
Колокольный звон, колокольный звон.
Звон плывет, плывет над всей землей,
И гудит взволнованно эфир:
Люди мира, будьте зорче вторе,
Берегите мир, берегите мир!

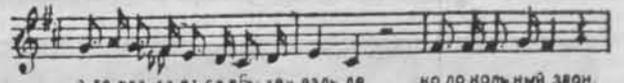
Берегите,
Берегите, } 2 раза
Берегите мир!

1 Лю-ди ми-ра, на ми-ну-ту встань-те!

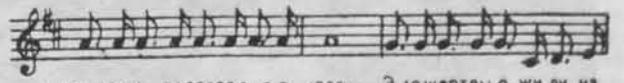
Слу-шай-те, слу-шай-те гу-дит со всех сто-рон —

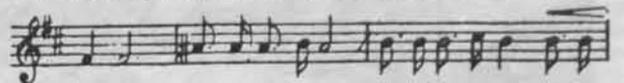
э-то раз-да-ет-ся в Бухен-валь-де ко-ло-коль-ный звон,

ко-ло-коль-ный звон. Э-то воз-ро-ди-лась и ок-реп-ла

в мед-ном гу-ле правед-ной кро-ви. Э-то жер-твы о-жи-ли из

пеп-ла и вос-ста-ли вновь, и вос-ста-ли вновь! И вос-

ста-ли и вос-ста-ли, и вос-ста-ли вновь! И вос-

ста-ли и вос-ста-ли и вос-ста-ли вновь! / мир!

ПОПЕЛ СТУКАЕ Ў СЭРЦЫ

Амаль паўтара мільёна
мірных грамадзян і сярод
іх многа дзяцей, жанчын і
старых знішчылі гітлераў-
скія захопнікі ў Беларусі.
Яны спалілі і разбурылі
там больш як 200 гарадоў
і звыш 9 тысяч сёл і вёсак,
спустошылі і разграбілі 10
тысяч калгасаў. За гады фа-
шысцкай акупацыі белару-
скі народ страціў больш як
палавіну свайго нацыяналь-
нага багацця.

Светлая памяць загінуў-
шых заклікае да сумлення
чалавецтва, патрабуе, каб
фашысцкія злачынцы па-
неслі суровую кару. Тым
не менш урад ФРГ адмовіў
выдаць візы савецкім гра-
мадзянам — ахвярам фа-
шысцкіх злачынстваў і са-
вецкім юрыстам, якія хаце-
лі выступіць на праходзя-
чым цяпер у горадзе Коб-
ленцы працэсе па справе
былых супрацоўнікаў палі-
цыі бяспекі і СД («служба
бяспекі» Гімлера) Хойзера,
Вільке, Шлегеля і іншых эсэ-
саўцаў, што зрабілі ў
1941—1944 гадах злачынствы
на тэрыторыі Беларусі.

Амаль 600 чалавек — са-
вецкія і замежныя журналі-
сты, прадстаўнікі савецкіх
грамадскіх арганізацый —
прысутнічалі 30 студзеня на
прэс-канферэнцыі ў Цэнт-

ральным Доме літаратараў.
Яна была наладжана аддзе-
лам друку МЗС СССР раз-
сам з Міністэрствам замеж-
ных спраў Беларусі. Перад
удзельнікамі прэс-канферэн-
цыі выступілі сведкі — ві-
давочцы злачынстваў фа-
шысцкіх акупантаў у Бела-
русі і савецкія юрысты. Для
шырокага агляду была раз-
горнута выстаўка дакумен-
тальных матэрыялаў, што
выкрываюць фашысцкія зла-
чынствы, быў паказаны даку-
ментальны фільм «Ахвяры
абвінавачваюць».

На прэс-канферэнцыі за-
гадчык аддзела друку МЗС
СССР Л. М. Замяцін напо-
міў, што ў лістападзе 1962
года Савецкі ўрад звярнуў-
ся да ўрада ФРГ з прось-
бай дазволіць выступіць на
судовым працэсе ў Коблен-
цы нямногім жывым свед-
кам фашысцкіх злачынств
і перадаць суду даку-
менты, якія выкрываюць
абвінавачваемых у злачын-
ствах супраць чалавечнасці
і асабістым удзеле ў забой-
ствах мірных грамадзян.

Гэты зварот, сказаў ён,
быў прадэкляраваны выключ-
на жаданнем садзейнічаць
больш поўнаму раскрыццю
злачынстваў і вынясенню
судом найбольш справядліва-
га прыговору, які з'явіўся б
яшчэ адной перасцярогай
для ўсіх тых, хто выношвае

злачынныя планы развязан-
ня новай сусветнай вайны.

Аднак, працягваю Л. М.
Замяцін, урад ФРГ спачатку
зацягнуў адказ, а затым
прыняў прынамсі дзіўнае
рашэнне аб адмове ў візах
і, такім чынам, не дапусціў
да ўдзелу ў судзе савецкіх
сведкаў і юрыстаў.

Гэта рашэнне нельга рас-
цэньваць інакш, як імкненне
пэўных колаў Заходняй Гер-
маніі звузіць рамкі працэсу
ў Кобленцы, не даць яму
правільнай ацэнкі і аблег-
чыць лёс эсэсаўскіх злачын-
цаў.

Такі вывад напрашваецца
і з таго факту, што больш-
шасць са ста ўжо выступіў-
шых перад судом сведкаў
займалася выгароджаннем,
а не выкрыццём злачын-
цаў.

У сувязі з гэтым выраша-
на зрабіць здабыткам са-
вецкай і сусветнай грамад-
касці фактычныя матэрыя-
лы, якія выкрываюць пад-
судных у Кобленцы ва ўчы-
ненні найцяжэйшых злачын-
стваў і закранаюць некато-
рых цяперашніх высокапа-
стаўленых апекуноў гэтых
злачынцаў.

Затым на прэс-канферэн-
цыі было зачытана паведам-
ленне Беларускай рэспублі-
канскай дзяржаўнай камісіі
па ўстанаўленню і расследа-
ванню злачынстваў нямецка-
фашысцкіх захопнікаў. Член
гэтай камісіі К. Ф. Коршук
прывёў шматлікія прыклады,
якія сведчаць аб бес-
прыкладных па свайму
зверству крывавага злачын-
ствах, зробленых непасрэ-
дна адказнымі супрацоўніка-
мі СД у Беларусі — Эрлін-
герам, Штраухам, Хойзе-
рам, Вільке, Шлегелем, Ос-
вальдам, Мюлерам і іншымі,
якія сталі перад судом у
Кобленцы ў якасці абвінавач-
чаных і «сведкаў». Так у маі-
чэрвені 1943 года Вільке, у
той час хауптштурмфюрэр,
прымаў удзел у аперацыі
пад назвай «Котбус». У пад-
пісаным асабіста ім даня-
сенні аб выніках гэтай апе-

рацыі па яго групе ўказа-
ецца, што за гэты час было
расстраляна 3616 чалавек.
Пазней той жа Вільке пры-
мае ўдзел у аперацыях
«Фрыц» і «Генрых». Уста-
ноўлена, што пад выглядам
барацьбы з партызанамі гіт-
лераўцы знішчылі больш-
шасць мірнага насельніцтва
многіх раёнаў Беларусі. У
сваім дзённіку Вільке пісаў:
«...Я пераканаўся, што ся-
род забітых наўрад ці быў
хоць адзін сапраўдны парты-
зан».

У паведамленні рэспублі-
канскай камісіі прыводзяцца
таксама неабвержныя
 доказы ўдзелу Хойзера ў
арганізацыі масавых рас-
страляў яўрэяў у Мінску і
іншых месцах. У гэтым жа
дакуменце пацвярджаецца
ўдзел Шлегеля ў карных
аперацыях і ў расстралях
яўрэйскага насельніцтва, у
прыватнасці ў час карнай
аперацыі «Хорнунг» у раёне
горада Слуцка.

Беларуская рэспублікан-
ская дзяржаўная камісія лі-
чыць, заявіў К. Ф. Коршук,
што былыя супрацоўнікі па-
ліцыі бяспекі і СД у Бела-
русі Хойзер Георг, Фрыд-
рых Ульрых, Кауль Віль-
гельм, Вільке Артур, Шле-
гель Рудольф, Федэр Іаган-
нес, Освальд Якаб, Мербах
Фрыдрых, Вертхальц Эрнст,
фон Толь Эберхард, Хар-
дэр Артур, Дальхаймер
Карл, якія знаходзяцца ця-
пер на лаве падсудных у
зямельным судзе ў горадзе
Кобленцы, поўнасьцю выкры-
ты ва ўчыненні на часова
акупіраванай тэрыторыі Бела-
рускай ССР найцяжэйшых
ваенных злачынстваў і зла-
чынстваў супраць чалавеч-
насці, за што павінны панес-
ці суровую кару.

Камісія лічыць, што абві-
навачанні, прад'яўленыя гэ-
тым асобам на судовым
працэсе ў Кобленцы, не
складаюць і дзiesiąтай часткі
тых злачынстваў, якія былі ў
сапраўднасці імі зроблены і
якія даказаны наяўнымі ў
[Заканчэнне на 2-й стар.]

Чытайце ў нумары:

Прэс-канферэнцыя ў Міністэр-
стве замежных спраў.

Вынікі чацвёртага года сямігодкі.

Весткі з розных мясцін.

Дружба, змацаваная крывёю.

Англійскі філосаф папя-
рэдэвае.

Марк Твэн аб рэлігіі.

ПОПЕЛ СТУКАЕ Ў СЭРЦЫ

(Пачатак на 1-й стар.)

распараджэнні камісіі дакументальнымі матэрыяламі, шматлікімі паказаннямі сведак і іншымі данымі.

Камісія ўстанавіла, падкрэсліў К. Ф. Коршук, што ў якасці сведка на працэсе ў Кобленцы фігуруюць заўзятыя ваенныя злачынцы, такія, як фон дэр Гольц, Рубе, Брэдэр, Гетман, Мух, Ведзінд, якія асабіста прымалі ўдзел у забойствах, або як фон дэм Бах-Зелеўскі, што арганізавалі гэтыя злачынствы.

Па даручэнню тых ахвяр гітлераўскіх злачынстваў, што засталіся жывыя, і Беларускай рэспубліканскай дзяржаўнай камісіі вядомыя савецкі адвакат В. А. Самсонаў разам з іншымі савецкімі юрыстамі павінен быў прадставіць інтарэсы пацярпеўшых савецкіх грамадзян на судовым працэсе ў Кобленцы.

Урад ФРГ пазбавіў магчымасці савецкіх юрыстаў выканаць у імя гуманнасці і справядлівасці сваю місію. В. А. Самсонаў выступіў на прэс-канферэнцыі.

— Спадзеючыся на тое, што ў заходнегерманскім горадзе Кобленцы, — сказаў ён, — вершыцца сапраўднае правасуддзе, кіруючы пачуццямі справядлівасці, прадстаўляючы інтарэсы ўсіх нявінных замучаных і іх блізкіх, якія перажылі нечалавечыя пакуты і цудам выратаваліся, былі пазбаў-

вёскі былі дашчэнту спалены, а маёмасць жыхароў разграблена.

Прысутныя на прэс-канферэнцыі пачулі і тых, якія выйшлі з маглі, выбраліся з кастроў, дзе зажыва спалваліся жанчыны, дзеці і старыя. Гэтыя людзі амаль у літаральным сэнсе слова прыйшлі з таго свету, каб выкрыць сваіх мучыцеляў і забойцаў. Аб расстрэлах яўрэяў у Слуцку гаварыла Б. Г. Гендзялевіч, у той час студэнтка Мінскага медыцынскага інстытута, а цяпер урач. Бонскія ўлады не далі магчымасці суду ў Кобленцы выслухаць паказанні жыхара вёскі Засоўе Б. І. Шайбака, усю сям'ю якога пазверску знішчылі злачынцы з паліцыі бяспекі, якія праводзілі аперацыю «Котбус». На прэс-канферэнцыі Шайбак расказаў пра гэта злачынства падсудных.

Суровым абвінавачаннем нацысцкім злачынцам было выступленне былога чыгуначніка Н. І. Валахановіча. У чэрвені 1944 года ён быў без усякай прычыны арыштаваны эсэсаўцамі ў Негарэлым, а затым пакаран смерцю разам з іншымі савецкімі людзьмі. Толькі цуда выратавала Валахановіча. Цяжка паранены, ён выбраўся з-пад трупцаў. Аб жахах мінскага гета гаварыў водаправодчык Л. А. Гільдзін. Ён бачыў, як Хойзер расстрэльваў мірных савецкіх грамадзян, якіх да гэтага збівалі Вільке і Шлегель.

Ніхто са злачынцаў не можа спаслацца на тое, што, знішчаючы жанчын і дзяцей, выконваў быццам бы чыйсьці загад зверху (а падсудныя ж Вільке, Хойзер, Федэр, «сведкі» Мух, Мюлер і іншыя забойцы разліваюць каго-небудзь пераканаць у тым, што, робячы злачынствы, яны толькі «выконвалі службовы абавязак»). Адвакат В. А. Самсонаў напамінае, што СС і СД, якія праводзілі ўсе «операцыі», аб якіх ідзе гутарка, паводле існаўшых правіл самі былі ўпаўнаважаны вырашаць лёс мясцовага насельніцтва.

Немагчыма не толькі расказаць у дэталю, але нават проста пералічыць усе злачынствы, зробленыя падсуднымі і іх саўдзельнікамі на тэрыторыі Беларусі. Без перавелічэння можна сказаць, што многія сем'і поўнасьцю знішчаны ў некалькіх сваіх пакаленнях і няма ні адной сям'і, якая не перажыла б гора страты

блізкіх, бязмежныя нястачы, здзекі, аграбленні.

— Сёння некаторыя з гэтых злачынцаў сядзяць на лаве падсудных, — гаворыць пісьменнік Максім Танк. — Але суд, калі ён справядлівы суд, не можа не бачыць, што за плячыма гэтых катаў тояцца яшчэ многія вядомыя нашаму народу ваенныя злачынцы, якія павінны панесці заслужаную кару. Максім Танк называе імяны Станіслава Станкевіча — былога бургамістра горада Барысава і Уладзіміра Сянько — былога начальніка Нясвіжскай раённай паліцыі. Злачынныя дзейнасць гэтых здраднікаў Радзімы і здраднікаў свайго народа праходзіла пад кіраўніцтвам Хойзера, Шлегеля і іншых абвінавачваемых. А між тым Станкевіч да апошняга часу пражываў у Мюнхене, ён з'яўляецца членам так званай «Рады Беларускай народнай рэспублікі», уваходзіць у саўстаў вучонага савета «Інстытута па вывучэнню СССР». Ваенныя злачынцы Сянько жыве ў горадзе Аснабруку і служыць афіцэрам бундсвера. На сумленні гэтых злачынцаў многа замучаных і расстрэляных савецкіх грамадзян.

Злачынствы, учыненыя на нашай шматпакутнай беларускай зямлі, гаворыць Максім Танк, не могуць быць забыты і дараваны. Тыя, хто сёння сядзіць на лаве падсудных у Кобленцы, павінны панесці заслужанае пакаранне. Гэтага патрабуюць мільёны загінуўшых невінаватых людзей. Але справядлівага пакарання не павінны пазбегнуць і тыя злачынцы, якія чамусьці сёння выступаюць у ролі сведак. Гэтага не павінны пазбегнуць і здраднікі беларускага народа Станкевіч і Сянько.

Ад імя беларускага народа Максім Танк запатрабаваў выдачы гэтых беларускіх нацыяналістаў — катаў у рукі савецкага правасуддзя.

Вядомы спецыяліст па германскаму праву прафесар Н. С. Аляксееў, які з'яўляецца ганаровым доктарам Акадэміі дзяржаўных і прававых навук у Берліне, падкрэсліў, што ўлады ФРГ прадэманстравалі нежаданне забяспечыць разгляд справы аб найцяжэйшых ваенных злачынцах на аснове закону, справядлівасці і з вычарпальнай паўнатой. Між тым у судовай практыцы органаў юстыцыі ФРГ мае месца допуск на судовы працэс, якія разбіраюць справы ваенных злачынцаў, грамадзян замеж-

ных дзяржаў. Дзеючае крымінальна-працэсуальнае заканадаўства ФРГ дапускае ўдзел у судовым працэсе побач з прадстаўніком ісца і прадстаўніком пацярпеўшага дадатковага абвінавачанца. Прычым, паводле сведчання заходнегерманскіх каментатараў гэтага заканадаўства, суабвінавачцам можа выступаць і іншаземец.

Прафесар Н. С. Аляксееў укажаў, што характэрным для працэсу ў Кобленцы з'яўляюцца сведкавыя паказанні асоб, якія самі павінны несці адказнасць за учыненыя імі ў час другой светнай вайны цяжкія злачынствы. Да такіх асоб ён аднёс былых галоўных суддзяў СС Хорста Камінскага і Ірміна Хофера і рад іншых асоб, якія знаходзіліся ў час вайны на службе ў СС і СД і паліцыі бяспекі, а цяпер займаюць розныя пасады ў паліцыі і юстыцыі.

На працэсе ў Кобленцы не фігуруе нават у якасці сведка ваенны злачынца Фрыдрых-Карл Віялон, той самы доктар Віялон, які ў жніўні 1942 года, з'яўляючыся кіраўніком аддзела фінансаў рэйхскамісарыята Остланд, выдаў сакрэтную дырэктыву «адносна адміністрацыі яўрэйскіх гета», які арганізаваў у 20-м стагоддзі на часова акупіраванай тэрыторыі гандаль «жывым таварам». Прафесар Аляксееў напамінае, што за такімі злачынствамі па прыговору Міжнароднага ваеннага трыбунала быў павешаны ў 1946 годзе адзін з падручных Гітлера Фрыц Заукель. А яго бліжэйшы калега па злачынствах Віялон — цяпер статс-сакратар міністэрства эканамічнага супрацоўніцтва.

У гэтай сувязі прафесар Аляксееў падкрэсліў, што другая характэрная асаблівасць працэсу ў Кобленцы заключаецца ў тым, што большасць прыцягнутых да судовай адказнасці ваенных злачынцаў займала адказныя пасады ў заходнегерманскай дзяржаве. Напрыклад, галоўны абвінавачваемы Хойзер з'яўляўся начальнікам крымінальнай паліцыі зямлі Рэйнланд-Пфальц.

Для таго, каб правільна зразумець сэнс пазіцыі афіцыйных колаў ФРГ у сувязі з працэсам у Кобленцы, трэба адзначыць некаторыя характэрныя асаблівасці сучаснага прававога жыцця Заходняй Германіі, сказаў прафесар Н. С. Аляксееў. Ён звярнуў увагу на тое, што ў ФРГ няма якіх-

небудзь заканадаўчых пастаноў адносна крымінальнай адказнасці нацысцкіх ваенных злачынцаў. Паводле крымінальнага кодэкса ФРГ, напрыклад, прадугледжваецца аднолькавая адказнасць як за забойства аднаго чалавека, так і за забойства некалькіх дзесяткаў і соцень тысяч людзей. У ФРГ цяпер няма спецыяльных судовых органаў, якія разбіралі б справы ваенных злачынцаў, але затое створаны спецыяльныя суды для палітычных працэсаў існуючага рэжыму.

На думку савецкіх юрыстаў, неабходна строга прытрымлівацца міжнародных прававых дакументаў, якія патрабуюць правядзення барацьбы са злачынствамі фашызму. Прыцягненне да судовай адказнасці ўсіх асоб, якія ўчынілі ваенныя злачынствы і злачынствы супраць чалавечнасці, як гэта прадугледжана пагадненнямі 1945 года і пацверджана рэзалюцыямі ААН, з'яўляецца агульнапрызнанай нормай міжнароднага права, абавязковай для ўсіх дзяржаў, у тым ліку і для ФРГ.

Сведкі абвінавачання і савецкія юрысты, якія выступалі на прэс-канферэнцыі, гаварылі аб тым, што суд у Кобленцы ператвараецца ў палату па рэабілітацыі ваенных злачынцаў, яны падкрэслівалі, што факты аб злачыннай дзейнасці не толькі тых нацысцкіх злачынцаў, якіх судзіць у Кобленцы, але і іншых гітлераўскіх забойцаў былі імі прыведзены перш за ўсё для таго, каб грамадскасць свету бачыла, што бонскія ўлады не маюць намеру ў поўнай ступені выявіць малянак злачынстваў былых гітлераўцаў, прыцягнуць да адказнасці ўсіх злачынцаў і пакараць іх у адпаведнасці з цяжарам зробленых імі злачынстваў.

Мы зрабілі гэта і для таго, заявіў В. А. Самсонаў, каб напаміць усім людзям, якое зло тоіцца ў фашыстах, у тых, хто і сёння думае не аб мірным суіснаванні, а аб новых войнах, аб новых яшчэ больш жудасных забойствах і разбурэннях.

Ад імя соцень тысяч ахвяр фашысцкага тэрору, ад імя мільёнаў мірных жыхароў, якія перанеслі няшчасце і гора, уніжэнне і здзекі, у імя перамогі справядлівасці і светлай памяці ўсіх забітых і бесчалавечна замучаных на беларускай зямлі выступіўшы на прэс-канферэнцыі запатрабавалі справядлівага пакарання злачынцаў, якіх судзіць у Кобленцы, а таксама іх саўдзельнікаў, што знаходзяцца на волі і карыстаюцца заступніцтвам улад у Заходняй Германіі.

Савецкія і замежныя журналісты задалі многа пытанняў у сувязі з судом над нацысцкімі злачынцамі ў Кобленцы. Адказваючы прадстаўнікам некаторых органаў друку, Л. М. Замяцін падкрэсліў, што ўрад ФРГ нічым не матываваў сваю адмову выдаць візы савецкім юрыстам і сведкам для ўдзелу ў працэсе.

На пытанне: «Ці гатовы кампетэнтныя савецкія органы перадаць суду ў Кобленцы дакументы і паказанні сведак?» было заяўлена, што гэта можна зрабіць неадкладна. У прысутнасці ўсіх удзельнікаў прэс-канферэнцыі карэспандэнту заходнегерманскай газеты «Франкфуртэр альтэмайне цэйтунг» Герману Перцгену быў уручаны аб'ёмісты том фотакопій з арыгіналаў дакументаў, якія выкрываюць нацысцкіх злачынцаў, што не толькі знаходзяцца пад судом, але і выступаюць у якасці «сведак». Гэты журналіст заявіў, што перадаць дакументы паслу ФРГ у Маскве.

(ТАСС).

ДОБРЫ КРОК СЯМІГОДКІ

СССР

Заданні сямігадовага плана перавыконваюцца. Выпуск прамысловай прадукцыі ўзрос у параўнанні з пазамінулым годам на 9,5 працэнта. На 28 мільярдаў рублёў больш зроблена прадукцыі, чым намячалася на 4 гады.

Лідзіруюць: вялікая хімія сямігодкі, машынабудаванне і металапрацоўка — 15 працэнтаў павелічэння валавой прадукцыі ў параўнанні з 1961 годам.

Нарошчваюцца тэмпы ў мірным эканамічным спаборніцтве са Злучанымі Штатамі Амерыкі. Аб'ём прамысловай прадукцыі СССР склаў у мінулым годзе каля 63 працэнтаў прадукцыі ЗША супраць 47 працэнтаў у 1957 годзе.

За шэсць год, якія прайшлі пасля рашэння ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР аб развіцці жыллёвага будаўніцтва, пераехалі ў новыя дамы і палешылі жыллёвыя ўмовы каля 75 мільёнаў чалавек, гэта значыць трэцяя частка насельніцтва

З паведамлення Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў СССР аб выніках 1962 года.

БССР

Работнікі прамысловасці Беларускай ССР датэрмінова выканалі план чацвёртага года сямігодкі па агульнаму аб'ёму прамысловай вытворчасці і па большасці важнейшых відаў вырабаў.

Заданні сямігадовага плана выконваюцца з перавышэннямі. Валавая прадукцыя прамысловасці за мінулыя чатыры гады павялічылася на 58 працэнтаў замест 37 працэнтаў, прадугледжаных разлікамі да кантрольных лічбаў сямігодкі на гэтыя гады.

Дзяржаўны план 1962 года па выпуску валавой прадукцыі прамысловасцю Беларускай ССР выкананы на 102 працэнта. У параўнанні з 1961 годам аб'ём прамысловай вытворчасці павялічыўся на 10 працэнтаў.

У 1962 годзе выпушчана больш, чым у 1961 годзе, аўтамабіляў — на 2 042 штукі, трактароў — на 5 370 штук, станкоў металарэзных — на 1,3 тысячы штук, электрарухавікоў — на 50,4 тысячы кілават, камбайнаў сіласаўборачных — на 7 379 штук, цэменту — на 158 тысяч тон.

Узрос выпуск тавараў народнага ўжытку: скуранага абутку — на 1,9 мільёна пар, тканін усіх відаў — на 3,8 мільёна квадратных метраў, тэлевізараў — на 17,8 тысячы штук, радыёпрыёмнікаў і радыёл — на 42,5 тысячы штук, мэблі — на 9,7 мільёна рублёў, цукру-пяску — на 2,2 тысячы тон, мяса — на 17,6 тысячы тон.

У 1962 годзе пасяўныя плошчы ўсіх сельскагаспадарчых культур склалі 5 мільёнаў 962 тысячы гектараў і павялічыліся супраць 1961 года на 89 тысяч гектараў.

У мінулым годзе за кошт дзяржаўных капітальных укладаў уведзена ў дзеянне асноўных фондаў на 12 працэнтаў больш, чым было ўведзена ў дзеянне ў 1961 годзе.

У мінулым годзе насельніцтва рэспублікі атрымала з грамадскіх фондаў спажывання — на народную асвету, медыцынскае абслугоўванне, сацыяльнае забеспячэнне і розныя выплаты і льготы сродкаў на 5,5 працэнта больш, чым у 1961 годзе.

Уклады насельніцтва ў ашчадных касах узраслі на 10 працэнтаў і к канцу года склалі каля 302 мільёнаў рублёў, а колькасць укладчыкаў дасягнула 1 мільёна 268 тысяч.

Колькасць вучняў у агульнаадукацыйных школах, уключаючы школы рабочай і сельскай моладзі, на пачатак 1962/63 навучальнага года склала 1 мільён 577 тысяч чалавек, або на 106 тысяч больш, чым у мінулым навучальным годзе. У 1962 годзе завершаны пераход ад усеагульнай сямігадовай на ўсеагульную васьмігадовую адукацыю.

У вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах вучыцца каля 159 тысяч чалавек, з іх 75,7 тысячы — у вышэйшых навучальных установах.

У гарадах і рабочых пасёлках у мінулым годзе ўведзены ў эксплуатацыю жыллыя дамы агульнай плошчай 2 мільёны 65 тысяч квадратных метраў.

З паведамлення Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў БССР.

Першае месца па надоях малака ў калгасе «Інтэрнацыянал» Калгасна-Польскага раёна займае жывёлагадоўчая ферма другой комплекснай брыгады. На здымку: намеснік старшыні калгаса Ф. Шчасновіч гутарыць з перадавой даяркай фермы Н. Ла-зоўскай.

Лепшы токар механічнага цэха Аршанскага паравознага дэпо Леанід Сарвіра.

Нашы гарады

ДОКШЫЦЫ

На маляўнічым узвышшы, там, дзе бярэ свой пачатак прыток Дняпра рака Бярэзіна, раскінуўся адзін са стражытных гарадоў Віцебскай вобласці — Докшыцы.

Мясцовая прамысловасць прадстаўлена ў ім двума прамысловымі камбінатамі, у склад якіх уваходзяць два цагельныя заводы, лесапільны, мэблевы, бандарны, сталярны і харчовы цэхі. На гэтых прадпрыемствах вырабляюцца будаўнічыя матэрыялы, школьныя парты, мэбля і іншая мясцовая прадукцыя.

Харчовы цэх Докшыцкага прамкамбіната выпускае хлебабулачныя вырабы, безалкагольныя напіткі, фруктова-ягідныя сокі, праводзіць засолку капусты, гуркоў, памідораў, грыбоў; маслазавод вырабляе масла, тварог, смятану, сыркі, казеін, марожанае. У мінулым годзе гэтае прадпрыемства дало краіне больш чым на мільён рублёў высакаякаснай прадукцыі.

У раёне працуе адно з буйнейшых торфапрадпрыемстваў Віцебскай вобласці — Рамжына, якое дае ў год звыш 18 тысяч

тон торфу ў брыкетах і забяспечвае палівам не толькі Докшыцы, але і суседнія Глыбоцкі і Пліскі раёны. Каля трох мільёнаў штук цэглы ў год дае Круляўшчыненскі цагельны завод.

У пасляваенны перыяд у горадзе разгарнулася жыллёвае будаўніцтва. Толькі за апошнія гады па лініі камунальнай гаспадаркі здадзена ў эксплуатацыю каля 3500 квадратных метраў жылой плошчы. Апрача таго, пабудавалі дамы дзесяткі гараджан. Узводзяцца грамадскія і адміністрацыйныя будынкі. Уступілі

ў строй гасцініца, пошта, магазін, двухпавярховы ўнівермаг. Працоўныя актыўна ўдзельнічаюць у добраўпарадкаванні свайго горада. З іх дапамогай створана штучнае возера, пасаджаны тысячы дрэў.

У раённым цэнтры працуе сярэдняя школа, ёсць дом культуры, бальніца, амбулаторыя, рэнтгенаўскі кабінет, дзіцячая кансультацыя.

Будаўніцтва ў Докшыцах працягваецца.

**А. МАКАРЭВІЧ,
І. СТАГУРАЎ.**

УВЕСЬ дзень у Елізаветы Фёдаравы Вінаградавай праходзіць у клонатах. Трэба прыбраць тры дзесяткі дзіцячых ложкаў, падрыхтаваць бялізну, вымыць падлогу, накарміць і павесці на прагулку малых дзетак. Умеє цёця Ліза, як яе любіўна называюць у дзіцячым садзе саўгаса «Гальшаны», раскажа казку, цікавы жарт-прымаўку.

Вось і зараз чародка гаманлівай дзетвары цесным кольцам акружыла сваю клапатлівую няню Лізу. Нейчыя свавольныя ручкі цярэбляць пасму яе валасоў, хтосьці ўзабраўся на калені і, паказваючы на шрам, што глыбока ўрэзаўся ў левую шчаку, пытае: «Што гэта, цёця Ліза?». Адкуль ведаць гэтым маленькім людзям, што шрам — след мінулай вайны?

Ішоў суровы 1941 год. Калі варожых войск самкнулася вакол Ленінграда. У паветры кружылі фашысцкія сцягункі, грывела артылерыйская кананада: немцы рваліся ў горад. Лія Нарвскіх варот пад шквалам мінамётнага агню сотні юнакоў і дзяўчат капалі процітанкавыя рвы і акопы, цягнулі калочы дрот. Сярод іх была і Ліза Вінаградава, блакітнавокая, невысокага росту дзяўчына. Забыўшыся пра небяспеку, яна спрытна арудавала рыдлёўкай, час ад часу папраўляла каштанавыя валасы, якія выбіваліся з-пад чырвонай касынкі. І раптам вокліч: «Хальт!». Дзяўчына ўздрыгнула. На брустверы, выскокаючы зубы, з аўтаматам наперавес стаялі гітлераўскія галаварэзы.

Гэта было адно з варожых падраздзяленняў, якое прарвалася праз абарону. Пачалася расправа. Адабраўшы пяць дзяўчат у чырвоных касынках, у ліку якіх была і Ліза Вінаградава, афіцэр аддаў загад салдатам і паказаў на сукаватае дрэва, якое стаяла непадалёку. Там немцы наладзілі шыбеніцу.

— Мы памром, але горада Леніна вам не бачыць! — крыкнула Ліза.

Удар па твары — і дзяўчына згубіла прытомнасць. Яна не

чула ні магутнага «ўра!», што кацілася з боку Нарвскіх варот, ні глухіх выбухаў гранат, ні аўтаматных чэргаў. Ліза не бачыла разгарачаных твараў нашых байцоў, што лавінай рынуліся на ворага, не бачыла рукапашнай схваткі. Кароткі бой, і гітлераўцы адступілі, пакінуўшы на полі боя дзесяткі забітых.

Ачнулася Ліза ў бальніцы. Лі яе пасцелі стаяў высокі хударлявы чалавек у белым халаце.

У ІМЯ ЖЫЦЦЯ

— Трымайся, дзяўчынка, — ласкава гаварыў ён, — рана не страшная, і за яе фашысцкая нечысць атрымала спаўна.

Звалі гэтага чалавека Сяргей Васільевіч Маліноўскі. А той, хто не ведаў, проста называў «доктар». Калі Лізу выпсалі з бальніцы, яна падышла да яго і сказала:

— Хачу змагацца з фашыстамі. Але як? Навучыце...

— Станавіцца донарам, — прапанаваў Сяргей Васільевіч.

Ліза з радасцю прыняла прапанову ўрача. Сваёй крывёю яна будзе вяртаць у строй цяжкапацярэлых байцоў, набліжаць дзень перамогі.

Прайшоў час, і ў адрас Лізы Вінаградавай паштальён усё ча-

сцей стаў прыносіць пісьмы. Яны ішлі ад салдат і афіцэраў, якія змагаліся на фронце і сардэчна дзякавалі донару за дапамогу ў цяжкаму хвіліну.

Даўно адгрымела кананада вайны. На семнаццаць год пастарэла Елізавета Фёдаравна. Пасерабрыліся каштанавыя валасы, з'явіліся маршчыні. Але адчувае яна сябе бадзёра, паранейшаму з'яўляецца актыўным донарам. За сваё жыццё яна здала каля 80 літраў крыві.

Колькі выратавана чалавечых жыццяў! За актыўны ўдзел у санітарна-аздараўленчай рабоце, за працягненне высокага патрыятызму Елізавета Фёдаравна тройчы ўзнагароджана знакам «Ганаровы донор СССР», яе грудзі ўпрыгожвае медаль «За абарону Ленінграда». Ей штогод прадастаўляюцца пуцёўкі ў здраўніцы. Яна пабывала на паўднёвым беразе Крыма, у Сочы, на Паўночным Каўказе.

У сучасны момант патрыётка мае ў Ашмянскім сельскім раёне больш за сто паслядоўнікаў: рабочых, калгаснікаў, служачых, хатніх гаспадынь. Толькі ў бягучым годзе яны здалі 280 літраў крыві. Гэта — тысячы «ампул жыцця».

Г. НЕУПАКОЕУ.

Гродзенская вобласць.

ЛЕТАПІС ВЁСКІ

На цэнтральнай вуліцы вёскі Юравічы стаіць невялікі домік. У ім размясціўся мясцовы краязнаўчы музей. Многа цікавых экспанатаў сабралі сюды сельскія актывісты. У раздзеле «Прылады вытворчасці» наведвальнікі бачаць саху, матыку, драўляную барану і плуг з жалезнай аковай. А вось новы раздзел — макеты найноўшай сельскагаспадарчай тэхнікі нашых дзён.

Цікавасць выклікае летапіс вёскі Юравічы. Ён складаецца з двух тамоў. Тут расказваецца аб жыцці хлебарабаў у далёкім і нядаўнім мінулым. Апошнія запісы гавораць пра шчаслівае і замойнае жыццё калгаснікаў. Вось гэтыя радкі: «У вёсцы цяпер свая электрастанцыя, радыёвузел, які абслугоўвае тры калгасы, 11-гадовая, 8-гадовая, дзве пачатковыя школы, у якіх вучыцца больш як 700 дзяцей сельскіх працаўнікоў, ёсць некалькі бібліятэк, клуб на 500 месц, бальніца на 25 ложкаў, аптэка, паштовае аддзяленне, камбінат бытавога абслугоўвання, цэх па выпуску цэглы, гнутай мэблі, два млыны, дзве лесапілкі».

Вёска Юравічы — цэнтр самага вялікага ў Калінінскім раёне калгаса імя Леніна. Ён аб'ядноўвае 11 вёсак. Сельгасарцель мае 22 трактары розных марак, сем зерневых і 4 сіласаўборачныя камбайны, 23 аўтамашыны.

ХОРАША Ў «ЧОНКАХ»!

Гомельскі дом адпачынку «Чонкі» — старэйшы ў Беларусі. За апошнія 5 год дом адпачынку значна пашырыўся, дабудаваны. Раней працоўныя тут адпачывалі сезонна, а зараз «Чонкі» працуюць круглы год.

У «Чонках» заўсёды многа адпачываючых. І не дзіўна: месца цудоўнае, кошт пудзёўкі недарэгі. Поўныя яе кошт — 30 рублёў, але фактычна плаціць за не рабочы 7 рублёў 20 копеек: астаўню суму ўносіць заводскі або фабрычны камітэт, які выдае пудзёўкі. Тут выдатнае чатырохразовае харчаванне, стравы можа заказваць па выбару: повар Уладзімір Паўлавіч Пагарнёў, які кажуць, мае залатыя рукі — самы запатрабаваны густ ён задаволіць.

На адпачынак у «Чонкі» прыязджаюць не толькі з заводаў і вёсак Беларусі, але і з многіх гарадоў іншых братніх рэспублік нашай краіны.

Цудоўна ў любую пару года ў «Чонках».

М. ДАНИЛЕНКА.

«ЖЫЦЦЁ ГОРАДА НА ЭКРАНЕ»

Такі аматарскі фільм рыхтуюць дзеці юнацкай кінастудыі, якая створана пры Баранавіцкім доме піянераў. Са сваімі апаратамі юныя кінааматары пабывалі на фабрыцы дзіцячых цацак. Захплячучы кінакадры раскажуць аб гуртках дома піянераў, аб юных натуралістах, аб будучых мастаках, кампазітарах, артыстах. У фільм уключана таксама кароткае гумарыстычнае кінаапазяданне «Вось дык спісаў», у якім прымаюць удзел артысты піянерскага тэатра.

Многа творчай выдумкі ўносяць у работу студыі кінааматараў былы выхаванец дома піянераў, цяпер кіраўнік гуртка юных кінааматараў Мікалай Бялюк. На трэцім рэспубліканскім аглядзе аматарскіх фільмаў Мікалай быў узнагароджаны дыпламам першай ступені Міністэрства культуры БССР.

І. КАЗАЧОНАК.

НЯДАЎНА выйшаў з друку зборнік успамінаў «Агні партызанскай дружбы». У ім расказваецца аб сумеснай самаадданай барацьбе славацкіх і беларускіх партызан супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Зборнік падрыхтаваны Інстытутам гісторыі АН БССР і выдавецтвам «Асвета» (Брацкіслава).

Кніга выдана адначасова ў Беларусі і Чэхаславакіі. У ёй сабрана 50 успамінаў. Аўтары гэтых успамінаў — беларусы і славакі — непасрэдныя ўдзельнікі партызанскага руху ў Беларусі. Чырвонай ніткай праз усю кнігу праходзіць вялікая ідэя баявой дружбы і братняй салідарнасці двух славянскіх народаў.

Усе намаганні гітлераўцаў прымусяць славакаў і чэхаў ваяваць супраць савецкага народа пацярпелі поўны крах. У славацкіх воінскіх падраздзяленнях, якія знаходзіліся на тэрыторыі Беларусі, разгарнулася падпольная антыфашысцкая дзейнасць.

Вялікую ролю адыгралі ў гэтым і мясцовыя падпольныя партыйныя і камсамольскія арганізацыі. Яны ўстанавілі са славакамі сувязь, умацоўвалі ў іх упэўненасць у хуткай перамозе над агульным ворагам. Аб гэтым добра расказваюць былы кіраўнік падпольнай арганізацыі на чыгуначнай станцыі Калінкавічы Пётр Сяргеевіч Ануфрыеў, камандзір партызанскага атрада Герой Савецкага Саюза С. А. Ваўшасаў, камандзір падрыўнай групы і намеснік камсара па камсамолу атрада «Бальшавік» Герой Савецкага Саюза Ф. П. Котчанка, памочнік камандзіра ўзвода Войцех Фібіх, камандзір разведгрупы атрада «За Савецкую Беларусь» Фердынанд Хромек і іншыя.

Групамі і па-адным, са зброяй у руках пераходзілі славацкія салдаты і афіцэры на бок партызан. Былы партызан 10-й Журавіцкай брыгады славак Тэадор Пола, які пазней камандаваў партызанскай брыгадай імя Яна Жыжкі ў Славакіі, успамінае, што іменна тут, сярод беларускіх партызан, ён «даведаўся, колькі мужнасці, адвагі і самаахвяравання ў гэтых самых звычайных, знешне нічым не прыкметных людзей». Славак Лядыслаў Сташко, які

Бертран
РАСЕЛ

МЭТА КОЖНАГА З НАС

У сучасны момант ва ўсім свеце на ваенныя мэты выдаткуецца штогод на 16 фўнтаў стэрлінгаў на кожнага мужчыну, жанчыну, дзіця. Давайце ўявім на хвіліну, што можна было б зрабіць на гэтыя грошы, калі іх ужываць не на ваенныя, а на мірныя мэты. Пачнем з самай элементарнай з усіх чалавечых патрэб — патрэбы ў ежы. Цяпер вялікая частка чалавецтва пакутуе ад недаядання. Нават самая нязначная частка таго, што цяпер траціцца на ўзбраенне, магла б дапамагчы выправіць становішча. З дапамогай штучнага арашэння велізарная, цяпер пустынная вобласць былі б ператвораны ва ўрадлівыя палі, а з паліпшэннем транспарту наладзілася б перавозка прадуктаў з краін, дзе ёсць лішкі, у краіны, якія пакутуюць ад недахопу прадуктаў.

Нават у самых багатых дзяржавах размах жыллёвага будаўніцтва знаходзіцца ў страшэннай неадпаведнасці з патрэбамі. Гэта можна было б выправіць, выкарыстаўшы самую нікчэмную долю тых сродкаў, якія сёння траціцца на ядзерныя ракеты. Народная адукацыя ўсюды, а тым больш у краінах Афрыкі і Азіі, якія нядаўна дабіліся свабоды, патрабуе ў многа разоў большых сродкаў, чым яна атрымлівае цяпер. Але справа не толькі ў павелічэнні затрат. Калі жажлівае здань вайны перастае палахаць чалавецтва, навука зможа прысвяціць сябе справе паліпшэння ўмоў існавання людзей, а не вынаходству сродкаў узаемнага знішчэння, кошт якіх усё ўзрастае.

І ўсё гэта магчыма! Для гэтага неабходна інакш паглядзець на міжнародныя справы і змяніць адносіны да тых нацый, якія цяпер разглядаюцца як «воргі».

Гэта мэта павінна стаяць не толькі перад урадамі, але і перад кожным чалавекам.

Першыя крокі могуць быць прадпрыняты без асаблівай цяжкасці. Пачаць можна са спынення ядзерных выпрабаванняў. Розніцы ў пазіцыі рускіх і амерыканцаў у гэтым пытанні здаюцца мне неістотнымі. Ёсць яшчэ адна мера, ажыццявіць якую не асабліва цяжка, — захавваць кантакты паміж Усходам і Захадам з тым, каб абодва бакі пакрыху перасталі бачыць адзін у адным «чорных злачынцаў», а ўбачылі б сабе падобных.

Існуе многа пытанняў, на якіх Захад і Усход знаходзяцца ў відавочным рознагалосці (і гэта выкаікае непакой). Адно з іх — праблема Заходняга Берліна. Захад не можа абараніць Заходні Берлін з дапамогай тых ваенных сіл, якія ён мае там, і ён папайняе гэта

На здымках: сцэны з балета «Па шчупакаму загаду» ў выкананні навучэнцаў балетнай студыі Пінскага дома піянераў.

КНІГА АБ ДРУЖБЕ

ваяваў у радах 18-й партызанскай брыгады імя Фрунзе, піша, што беларускае насельніцтва «чулліва клапацілася аб нас... Старыя саматужныя спосабы апрацоўвалі і авечыя і заечыя скуркі. Сельскія краўцы шыл з іх кажушкі. Жанчыны і дзяўчаты вязалі з воўны шкарпэткі, шылі сарочкі і цёплыя кашулі. Якой важнай была ў той час гэта бясхітрасная дапамога байцам!»

Многія са славакаў аддалі сваё жыццё ў агульнай барацьбе за свабоду і незалежнасць нашых народаў. Але памяць аб іх да гэтага часу жывая.

Цёпла і шчыра гукаць словы ўдзельнікаў сумеснай барацьбы супраць гітлераўскіх захопнікаў аб праслаўленым сыну славацкага народа Героі Савецкага Саюза Яну Налепку. Камандзір славацкага партызанскага атрада капітан Налепка плячом да пляча з беларускімі і украінскімі партызанамі прымаў удзел у многіх баях і загінуў смерцю храбрых. Чытаеш кнігу — і перад вачыма паўстаюць светлыя і мужныя вобразы зламалі волю беларускага

рады беларусаў і славакаў, якія не шкадавалі ў свяшчэннай барацьбе з фашызмам нічога, нават уласнага жыцця. У той час аўтары ўспамінаў малююць жахлівую карціну зверстваў і здзекаў, якія чынілі акупанты і іх памагатыя на беларускай зямлі.

Былы камандзір партызанскага злучэння на Палессі І. Д. Ветраў расказвае: «23 сакавіка 1943 г. фашысцкія вылюдкі акружылі вёску Казіміраўку і Казіміраўскую Буду, насельніцтва якіх не паспела пайсці ў лес. Гітлераўцы аблівалі дамы гаручай вадкасцю і разам з пабудовамі палілі мірных людзей, а тых, хто спрабаваў уцячы, расстрэльвалі».

Партызан 125 Капаткевіцкай партызанскай брыгады славак Міхал Губін успамінае, што ўвосень 1942 года ў вёсцы Малыя Сялоцічы фашысцкая жандармерыя апрабавала жыхароў, забіўшы пры гэтым 250 мірных грамадзян, спаліла Грабаў, Замосце, Міхедавічы.

Аднак ні кулі, ні шыбеніцы не зламалі волю беларускага

тым, што пагражае Расіі ядзернай зброяй. Такая «абарона» найрадці зможа прынесці карысць жыхарам Заходняга Берліна.

Заўсёды трэба памятаць аб тым, што на сучасным этапе развіцця свету самую страшную і грозную небяспеку тоіць у сабе ядзерная вайна. Ні ў якім разе ніхто не мае права весці палітыку, звязаную з рызыкай ядзернай катастрофы. Любое пагадненне паміж Усходам і Захадам павінна зменшыць гэту велізарную небяспеку. Чалавечыя каштоўнасці не могуць быць захаваны з дапамогай вайны. Калі савораць, напрыклад, аб ядзернай вайне «за свабоду», то трэба памятаць, што такая вайна пакладзе канец усякай свабодзе. Не вайна можа захаваць і ўмацаваць свабоду, але растуць пачуцці бяспекі і змяншэнне страху, якія нараджаюць нецярпімасць.

Сягоння мы друкуем два ўрыўкі з твораў Марка Твэна «Пісьмы з зямлі», якія былі нядаўна ўпершыню апублікаваны ў Нью-Йорку. Гэтыя творы напісаны ў апошнія гады жыцця Твэна і адлюстроўваюць настрой, уласцівы вялікаму сатырыку ў той час.

РУКА ЎСЯВЫШНЯГА

Проста дзіву даешся, колькі працы і стараннасці траціць Тварца, каб зрабіць чалавека няшчасным... Галоўную ўвагу пры гэтым ён удзяляе беднякам. На дзевяць дзсятых вынайзвены ім хваробы прызначаны для бедных, і ён сочыць, каб яны дасталіся ім цалкам. Багатым даводзіцца задавальняцца рэшткай. Не падумаеце, што я перабольшваю, гэта сапраўды так, асноўныя напасці Тварца абрушвае на бедных людзей. У цэрквах жа яго услаўляюць як « апекуна беднякоў ». Кампліменты, якія царква шчодрэ дорыць Тварцу, заўсёды хлусня. Няма больш жорсткага і бялітаснага ворага ў беднякоў, чым іх «нябесны бацька». Толькі чалавек дапаможа другому чалавеку. Ён пашнадуе яго, аблегчыць яго пакуты. Але дзякуйце, калі ласка, «нябеснаму бацьку».

Так і з хваробамі. Калі вучоным удаецца, нарэшце, перамагчы хваробу, насланную на людзей богам, дзякаваць за гэта трэба богу. Царква лезе са скуры вон, даказваючы, што заслуга яго. А чаго ж ён чакаў тысячу год? Ці мала чаго, зручнага моманту.

Калі людзі, у адчай, бяруцца за зброю і змятаюць адвечную тыранію, вызваляюць сваіх заняво-

леных братаў, царква ўрачыста аб'яўляе, што свабоду падараваў бог, і загадвае стаць на колена і падзякаваць усявышньому. «Няхай ведаюць тыраны, — прадракае царква, — што бог не дрэмле, няхай ведаюць, што ёсць мякка яго цяпенню, што наступіць дзень і ён абрушыць на іх свяшчэнны гней». Яны забываюць упамінаць, што ўсвышні некалікі затрымаўся са сваім выступленнем. З тым жа поспехам ён мог драмаць далей. Яму спатрэбілася сто гадоў, каб убачыць тое, што любіць чалавек разгледзець бы за тыдзень. Яшчэ ні разу ён не прадпрыняў хоць чаго-небудзь талковага першым. Не, ён чакае, пакуль гэта зробіць за яго іншыя, а потым з'яўляецца і патрабуе чужы ганарар.

ЯШЧЭ ПРА ЛЮДЗЕЙ І ЗВЯРОУ

Я зрабіў вопыт. На працягу гадзіны я навучыў кошку і сабану жыць у міры. Я пасадзіў іх разам у клетку. Потым пусціў да іх труса. Яшчэ праз гадзіну ўсе трое былі сябрамі. За два дні я пусціў у клетку лісу, гуся, ваўверку і некалікі галубоў. Пад канец дадаў мартышку. Усе звыры жылі ў міры і нават клапаціліся адзін аб адным.

У другую клетку я змясціў ірландца — католіка з Тылерэры. Калі ён стаў больш або менш ручным, я пусціў да яго шатландскага прэсвітэрыянца з Абердзіна. Потым — канстанцінопальскага турка; праваслаўнага грэка з вострава Крыта; армянска-грыгарыянца; сентанта-метадыста з непраў Арканзаса; будзіста з Кітая; брахмана з Бенарэса і пад канец — паліўніка «Арміі выратавання» з Уолінга.

Я адсутнічаў два дні. Калі я вярнуўся, каб запісаць вынікі вопыту, у клетцы у Вышэйшых жыўёл усё было добра, але ў другой я знайшоў толькі кучу крывавых рэшткаў — цюрбані, фескі, шматкі мяса і косяці. Ніхто не застаўся ў жывых. У гэтых Мыслячых жыўёлін узнікла тэалагічная спрэчка, і яны перанеслі яе у вышэйшую інстанцыю — да свайго Тварца.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:

НАШ АДРАС

Мінск, Ленінскі праспект, 77. Дом друку. Рэдакцыя газеты «Голас Радзімы».

В. ГОРЦАЎ,
В. ЛЕМЯШОНАК,
навуковыя супрацоўнікі
Інстытута гісторыі АН
БССР.